

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการศึกษา

ในวัฒนธรรมถิ่นใต้ นอกจากงานบุญเดือนสิบแล้ว ก็มีงานโนราโรงครู ที่ญาติพี่น้องจะได้ออกมาไหว้ผีบรรพบุรุษ แบบพร้อมหน้าพร้อมตา แต่งานนี้จำกัควงผู้ร่วมพิธี เฉพาะลูกหลานของโนราเท่านั้น ความพิเศษของพิธีกรรมนี้ก็คือ ลูกหลานจะได้พบปะพูดคุย กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วหลายชั่วคน ผ่านร่างทรงประจำตระกูล โดยมีโนราผู้เชี่ยวชาญทางการรำรำ และไสยศาสตร์ เป็นผู้ประกอบพิธี จุดมุ่งหมายหลักของการแสดงโนราในงานนี้ จึงมิได้อยู่ที่การให้ความบันเทิง เฉกเช่นมหรสพทั่วไป หากทำหน้าที่เชื่อมสายใย และผูกสัมพันธ์คนได้ใน โลกนี้ และ โลกหน้าให้ เป็นหนึ่งเดียว ซึ่งงานจะเริ่มขึ้นตั้งแต่วันพุธจนเสร็จสิ้นในวันศุกร์ พิธีกรรมและการแสดงนั้นจะเริ่มขึ้นในเดือนห้าหรือเดือนหกเท่านั้น

ในวัฒนธรรมโนรา ตายายมีทั้งที่ปรากฏในตำนาน และตายายที่เคยมีตัวตนจริงในโลกมนุษย์ ตายายที่ปรากฏในตำนานหรือที่เรียกกันว่าครุหมอโนรา เป็นตายายที่ปรากฏชื่ออยู่ในตำนานกำเนิดโนรา ซึ่งลูกหลานโนราแต่ละตระกูล อาจนับถือครุหมอโนรา ต่างกัน ไปตามชุดตำนานที่สืบทอดกันมาในท้องถิ่นนั้น อาทิ ตำนานนางนวลทองสำลี ตำนานตายายพราหมณ์จันทร์ ตำนานเจ้าแม่อยู่หัว เป็นต้นแม้ว่าตำนานโนราจะมีหลายชุดหลายสำนวน แต่นักวิชาการผู้สำรวจตำนานโนราต่างลงความเห็นว่า ตำนานทั้งหมดมีโครงเรื่องหลักเหมือนกัน แตกต่างกันเพียงชื่อบุคคล สถานที่ และเหตุการณ์บางเหตุการณ์เท่านั้น

มีผู้สันนิษฐานว่า แต่เดิมชาวบ้านน่าจะนับถือเฉพาะตายาย ที่เคยมีตัวตนในโลกมนุษย์ และทำพิธีไหว้ผี เข้าทรงตายายกันมาแต่โบราณ จนกระทั่งการรำรำโนรา-นาฏศาสตร์สายอินเดีย เข้ามาถึงคาบสมุทรมหานคร เมืองท่าสำคัญของภาคใต้ในยุคอดีต จึงเกิดการผสมผสานระหว่างความเชื่อเรื่องครุหมอโนรา และตายาย เนื่องจากโนราเองก็ต้องไหว้ครุหมอโนรา ส่วนชาวบ้านก็ต้องไหว้ตายาย เมื่อชาวบ้านหัดรำโนรา ก็เลยต้องไหว้ทั้งครุหมอ และตายาย ความเชื่อทั้งสองจึงผสมผสานกันเป็นพิธีโนราโรงครู ด้วยเหตุนี้เราจะเห็นพิธีกรรมนี้มากเป็นพิเศษ แถวหมู่บ้านรอบทะเลสาบสงขลา ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดโนรา สิ่งที่น่าสนใจของการศึกษาพิธีโนราโรงครูนอกจากพิธีกรรมความเชื่อความกตัญญูแล้ว อีกอย่างที่น่าสนใจไม่ได้คือตัวโรงพิธีกรรมที่มีความสำคัญไม่แพ้พิธีกรรมเลย วัสดุที่ใช้ในการปลูกโรงต้องเป็นวัสดุธรรมชาติเท่านั้น ไม่มีการใช้ตะปูแต่จะใช้เถาว์วัลย์(ย่านเอ็น)ซึ่งมียางคล้ายเลือดหุบให้แตกแล้วนำไปแช่น้ำไว้ก่อนนำมาใช้ผูกโครงสร้าง

ขนาดสัดส่วนของโรงพิธีที่มีหลักตายตัวเฉพาะ รวมทั้งการแบ่งพื้นที่ใช้สอยซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องของ Scale มนุษย์เมื่อนำมาเปรียบเทียบโดยการนำเอาความเชื่อเข้ามาเป็นข้อกำหนด การศึกษาที่ผ่านมาได้มีการศึกษาโนราและโนราโรงครูในมิติประวัติศาสตร์ และ วรรณกรรมและคติชาวบ้านมาแล้วค่อนข้างมาก แม้ในส่วนพิธีกรรมโนราโรงครูก็มีงานศึกษาที่ค่อนข้างสมบูรณ์หลายชิ้นหากแต่เกือบทั้งหมดเป็นการศึกษาพิธีกรรมอย่างเดียวโดยไม่มุ่งแสดงถึง วิถีชีวิตและโรงพิธีกรรมชั่วคราวที่จะส่งผลต่อตัวเรือนและสภาพแวดล้อมผู้ใช้วัฒนธรรมหรือ บทบาทที่พิธีกรรมส่งผลต่อวิถีชีวิตของชุมชน แม้ในส่วนของคุณค่า นัยที่ซ่อนเร้นในพิธีกรรมก็มีการหยิบยกขึ้นมาถกเถียงเพียงเล็กน้อย ในงานศึกษาชิ้นนี้มุ่งที่จะสานต่อโดยต้องการที่จะแสดง บทบาทและคุณค่าอันลุ่มลึกของพิธีในราโรงครูที่มีต่อวิถีชีวิตชาวใต้ว่าไม่ใช่พิธีกรรมที่ร้องเล่นกัน เฉยๆ โดยไม่มีความสำคัญใดๆ หากแต่เป็นพิธีกรรมที่ครอบคลุมและเก็บงำความหมายและความ เป็นไปได้ของสังคมท้องถิ่นไว้อย่างหน้าคั่นหา จึงมุ่งที่จะศึกษาพิธีกรรมนี้โดยยึดชุมชนและผู้คนใน วัฒนธรรมนั้นเป็นหลัก

ดังนั้นการทำความเข้าใจโนราโรงครูหากศึกษาแบบองค์รวมผ่านวิถีชีวิตของชุมชนจึง เป็นการแสดงบทบาทของโนราโรงครูในฐานะศิลปะที่มีชีวิต มิใช่การหยุดนิ่งในฐานะวัฒนธรรม ของโลกเก่าซึ่งพร้อมจะหายไปกับการเวลาอย่างที่หลายคนเข้าใจ

2. ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 2.1 เพื่อทำการศึกษารอบทบาทและอิทธิพลของพิธีโนราโรงครูต่อวิถีในการดำเนินชีวิตใน วัฒนธรรมถิ่นได้
- 2.2 ศึกษาถึงตัวงานสถาปัตยกรรมของโรงโนราโรงครู ขั้นตอนในการก่อสร้าง ขนาด พื้นที่และตำแหน่งในการก่อสร้าง รวมถึงความเชื่อของวัสดุในการก่อสร้างนั้น ๆ
- 2.3 ศึกษาลักษณะของโรงครูเพื่อทำการศึกษเปรียบเทียบความสัมพันธ์กับเรือนพื้นถิ่น และมงคลสูตรเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดทิศทางของการเปลี่ยนแปลง
- 2.4 ศึกษาวิจัยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลในประเด็นสำคัญ ๆ ของโนราโรงครูเพื่อ ศึกษาภาพ สะท้อนทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนและพิธีกรรมของโนราโรงครู

3. คำถามในการศึกษา

- 3.1 เรือนพื้นถิ่นภาคใต้มีความสัมพันธ์ทั้งทางกายภาพและทางความเชื่อกับโรงโนราโรง ครูอย่างไร
- 3.2 โนราโรงครูมีอิทธิพลต่อเรือนพื้นถิ่นภาคใต้และมงคลสูตรอย่างไรบ้าง

4. ขอบเขตของการศึกษา

- 4.1 ศึกษาถึงวิถีแห่งการดำเนินชีวิต พิธีกรรมและความเชื่อที่ได้สืบทอดมาตั้งแต่อดีต ใน รูปแบบการสัมภาษณ์ การบันทึกข้อมูล และวิธีการต่างๆซึ่งให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและใกล้เคียงมากที่สุด
- 4.2 ศึกษาสภาพแวดล้อม ทางกายภาพ และสถาปัตยกรรมวัสดุต่างๆที่นำมาใช้ในการก่อสร้าง รวมทั้งตัวเรือนพื้นถิ่นที่เกี่ยวข้องกับ โนราโรงครุ
- 4.3 ศึกษาจากคำร่ำที่มีอยู่เปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้ทำการลงพื้นที่ว่ามีความแตกต่างและเปลี่ยนแปลงมากน้อย เพียงใดเพื่อนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์และทำการสรุปผลความเป็นไปได้
- 4.4 เลือกศึกษาชุมชนตัวอย่างรอบทะเลสาบสงขลา ได้แก่ จังหวัดสงขลานั้นมา ทำการศึกษาว่ามีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

5. ขั้นตอนของการศึกษาข้อมูล

ขั้นศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เป็นการรวบรวมข้อมูล 2 ลักษณะ คือ

- ก. ข้อมูลขั้นปฐมภูมิ จากการสังเกต สัมภาษณ์และสอบถามจากผู้รู้ผู้ชำนาญ
- ข. ข้อมูลขั้นทุติยภูมิ จากรายงานเอกสารต่างๆ ตลอดจนมีงานวิจัยหรือวรรณกรรมต่างๆ รวมทั้งลงภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูล บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พื้นที่เกาะยอ และตำบลชิงโค ตำบลวัดขนุน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

6. เวลาที่ใช้ในการวิจัย ประมาณ 1 ปี 4 เดือน

เริ่มงานวิจัยตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2549 และเสนอนิทยานิพนธ์ภายในเดือน สิงหาคม พ.ศ. 2550

7. วิธีการศึกษาข้อมูล

- 7.1 ทำการศึกษาข้อมูลทางด้านพิธีกรรมประวัติความเป็นมาของโนราโรงครุเพื่อสะท้อนให้เห็นลักษณะทางสังคมจากเอกสารและหนังสือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 7.2 ศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์คนรุ่นหลังที่มีความรู้เกี่ยวกับเรือนพื้นถิ่นภาคใต้ที่มีพิธีกรรมโนราโรงครุเข้ามาเกี่ยวข้องรวมทั้งเรือนพื้นถิ่นที่ให้หลักมงคลสูตร
- 7.3 ศึกษาข้อมูลภาคสนาม โดยการลงไปศึกษาในพื้นที่ รวมทั้งการใช้เทคนิคอื่นๆช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การถ่ายภาพ การบันทึกเสียง การบันทึกวีดิทัศน์ ซึ่ง

ให้ได้มายังข้อมูลที่แม่นยำ และนำมาวิเคราะห์ ติความ แล้วประเมินคุณค่าของข้อมูล
ที่ได้มา

8. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 8.1 ทราบถึงประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมและความเชื่อของคนในบริเวณลุ่มน้ำ
ทะเลสาบสงขลา
- 8.2 ทราบและเข้าใจถึงความเป็นมาของโรงครูและเข้าใจถึงกระบวนการในการก่อสร้าง
โรงพิธีที่นำความเชื่อเข้ามาเกี่ยวข้อง
- 8.3 ก่อให้เกิดการหยั่งเห็นคุณค่าของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคใต้ ซึ่งจะส่งผลต่อการ
ฟื้นฟูจิตสำนึกและค่านิยมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสังคมและวัฒนธรรมภาคใต้
- 8.4 ก่อให้เกิดการสำนึกตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรพื้นถิ่นที่นำมาปรับเปลี่ยนเป็นวัสดุ
สำหรับปลูกสร้างเรือนพื้นถิ่น รวมทั้งความเกี่ยวเนื่องถึงคติความเชื่อ ศาสนาและ
วัฒนธรรมคัมภีร์มงคลสูตรที่ผสมผสานอันส่งผลต่อสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

9. แหล่งข้อมูล

- 9.1 จากสถาบันทักษิณคดีศึกษามหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา
- 9.2 จากเอกสารทางวิชาการ
- 9.3 จากการสัมภาษณ์จากผู้รู้ผู้ชำนาญและช่างท้องถิ่น
- 9.4 จากคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

10. อุปกรณ์ที่ใช้ในการค้นคว้า

- 10.1 กล้องถ่ายรูป
- 10.2 กล้องถ่ายวิดีโอ
- 10.3 เครื่องบันทึกเสียง
- 10.4 สมุดจดบันทึก